

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Arabic calligraphy of the Basmala (Bismillah) in a stylized, bold script. The text is written in black ink on a light blue background. The calligraphy features thick, expressive strokes and includes various diacritical marks (dots and lines) above and below the letters. The word "بِسْمِ" (Bism) is on the left, "اللَّهِ" (Allah) is in the center, and "الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ" (The Most Gracious, The Most Merciful) is on the right. The overall composition is dynamic and artistic.

روان شناسي رشد (1)

Chapter two

فصل اول

فرآیند و مسائل روز در رشد و تکامل

هدفهای کلی

1. آشنایی با تعریف، موضوع، هدف روان شناسی رشد
2. آشنایی با تعریف مفاهیم رشد، نمو، و نضج.
3. آشنایی با سرگذشت و تئوریهای روان شناسی رشد.

فرآیندهای رشد و تکامل

هر يك از ما فردي است بي همتا. افكار، احساسات، و رفتارهاي يك فرد به خودش اختصاص دارند و اگر چه شبیه همسالانش به نظر مي رسد. زیرا داراي همان دستگاههاي زیستی است که دیگران دارند یعنی مغز، چشم، قلب و ... دارد .

همچنین، هر فرد مانند اشخاص دیگر ذهنی دارد،
میاندیشد و استدلال می کند و به یاد می آورد. و نیز مانند
دیگران تجربه های اجتماعی با مردم دارد. همه ما در
خانواده بزرگ شده ایم و با همسالان و دوستان خود
روابطی داریم، و اکثر ما سالهای زیادی از عمرش را در
مدرسه گذرانده است.

این فرایندها عبارتند از:

فرایندهای زیستی و بدنی
فرایندهای شناختی
فرایندهای اجتماعی و شخصیتی
فرایندهای شخصیتی

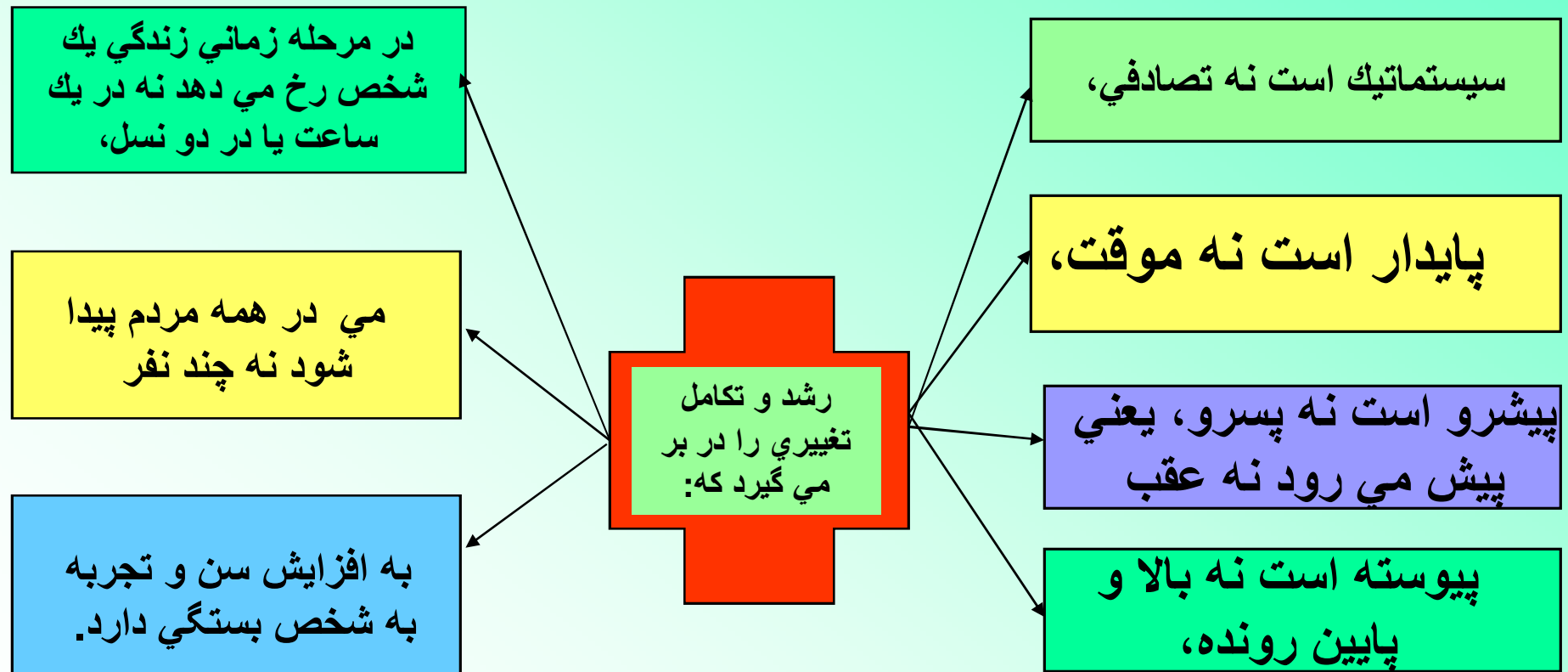
مسائل روز در رشد و تکامل

پرسش از تغییر کیفی در دوران کودکی
پرسش از مشکلات یا مسائل مراحل رشد و تکامل
پرسش درباره پیوستگی و ناپیوستگی در رشد و نمو
که دارای سه بعد است

نقوذهای اجتماعی در مطالعه رشد و تکامل کودک

سالهاست که مطالعه رشد و تکامل کودک، بیش از اینکه يك امر انتزاعي و نظري محض باشد، به صورت امري اجتماعي در آمده است. و روان شناسان ردش به چگونگی توصيف و تبیین رشد و تکامل اکتفا نمی کنند بلکه می کوشند اطلاعات زیادی درباره رشد و نمو کودکان بدست آورند، همچنین می خواهند چگونگی کنترل، تغییر، و بهتر ساختن رشد و نمو را دریابند.

روان شناسان رشد چه چیز را مطالعه می کنند؟

ماهیت تغییر رشد و تکاملی

پرسش دیگر برای روان شناسان رشد این است که

«تواناییها و رفتار، زبان و عواطف، درک اخلاقی و نقشهای جنسی، مهارتهای اجتماعی و همدردی چگونه با بزرگ شدن فرد تغییر پیدا میکنند؟»

مثلا کودک 4 ساله چه می تواند بکند و بگوید که کودک 2 ساله نمی تواند؟

ابعاد رشد و تکامل

میدان روان شناسی رشد به سه بعد ظاهرا جداگانه تقسیم میشود:

1. رشد و نمو بدنی، شامل تغییرات بدنی و رشد حرکتی،
2. رشد و تکامل شناختی، شامل تفکر و زبان
3. رشد و تکامل اجتماعی – عاطفی، شامل شخصیت و روابط با اشخاص دیگر.

علل رشد و تکامل

* آیا رشد و نمو از نیروهای فطری و درونی یعنی « طبیعت » ناشی می شود؟

* یا معلول و محصول نیروهای محیطی یا بیرونی یعنی پرورش است؟

* و یا رشد و نمو از تعامل نیروهای درونی (فطری) و بیرونی (محیطی) نتیجه میشود؟

پیش نگری

روان شناسی رشد اکنون یکی از حوزه های زنده و مهم تحقیق و مطالعه است.

روان شناسان رشد پرسشهایی را مطالعه میکنند که عملاً سودمندند و مستلزم چالش های فکری میباشند. این روان شناسان هم تدریس میکنند و هم زیاد یاد می گیرند.

Chapter two

فصل دوم

روشهای مطالعه رشد

روشهای مطالعه رشد و تکامل آدمی

روش مشاهده

مشاهده شامل ادراک حسی است: دیدن، شنیدن، لمس کردن،
یا بوئیدن. همچنین، استفاده از وسایل گوناگون برای
مشاهده را در برمیگیرد. مشاهده دقیق از ضروریات هر
تحقیق علمی است.

شرایط لازم اینگونه مشاهده از این قرارند:

الف. اعضای حسی طبیعی و سالم

ب. بالیدگی ذهنی

پ. کمک ابزارهای فیزیکی

ت. شرایط خاص شخصی، زمانی و مکانی برای مشاهده

ث. شناخت میدان

فنون مشاهده ای که غالباً مورد استفاده محققان رشد و
نمو قرار می گیرند و هر کدام نقاط قوی و ضعیف
خاصی دارد سه گونه اند از این قرار:

الف. مشاهده رفتار و عادات یا کردار شناختی

ب. روش بالینی مشاهده

پ. مشاهده کنترل شده

به همین منظور از چند روش استفاده می‌شود :

(2)

محقق رفتاری را که می‌خواهد مشاهده‌گر (محقق دوم) یادداشت کند دقیقاً برای او تعریف می‌کند تا او بر حسب این تعریف خاص به مشاهده بپردازد.

(1)

عمل مشاهده را به عهده محقق غیر از محقق طراح تحقیق واگذار می‌کنند .

(3)

برای مشاهده يك رفتار از دو نفر مشاهده‌گر استفاده می‌شود و سپس یادداشتهای آنها را درباره رفتار مورد تحقیق با هم مقایسه می‌کنند.

2. روش مصاحبه و پرسشنامه

محقق به وسیله مصاحبه‌ها و پرسشنامه‌ها عقاید، افکار، تواناییها، و انگیزه‌های کودکان و بزرگسالان را فعالانه واری می‌کند؛ و داده‌های خود را به شکل کلمات تنظیم می‌کند. مصاحبه با کودکان مستلزم حساسیت و مهارت خاصی است زیرا تعبیر و تفسیر پاسخهای ایشان دشوار است. مصاحبه را می‌توان از بسیار ناساخت‌دار تا بسیار ساخت‌دار مرتب کرد.

3. روش کاربرد آزمونهای میزان شده

4. مطالعه حالت و روش بالینی

راهبردهای (استراتژی های) طرح تحقیق

1. راهبرد آزمایش

آزمایش فعال روش اصلی کشف علّی و بررسی و اثبات است. آزمایش متضمن دستکاری و کنترل است. در حالی که مشاهده و کوشش و خطا، که ظاهراً به طور وسیع بکار می‌روند، محدودیتهایی دارد.

2. راهبرد آماری

اصطلاح «علم آمار» به علم گردآوری، تحلیل، و طبقه‌بندی داده‌ها به عنوان پایه استقرار اطلاق میشود.

2. راهبرد آماری

روشی که از علم آمار در روان‌شناسی بیشتر بکار می‌رود و شهرت دارد روش همبستگی است و هنگامی مورد استفاده قرار می‌گیرد که محقق می‌خواهد چگونگی رابطه میان دو یا چند عامل را کشف کند، و معمولاً به صورت پرسش مطرح می‌شود.

همبستگی بین عوامل ممکن است به دو صورت باشد:

الف. همبستگی مثبت ،

ب. همبستگی منفی،

علاوه بر راهبردهای طرح تحقیقی نامبرده، دو راهبرد
(استراتژی) طرح تحقیقی دیگری برای مطالعه رشد و تکامل
در افراد آدمی بکار برده می‌شوند که عبارتند از:

1. راهبرد سرگذشت نگاری (بیوگرافی – اتوبیوگرافی).

2. راهبرد طولی و روش عرضی. در راهبرد طولی عده کمی از کودکان را به تفصیل مورد مطالعه قرار می‌دهند و ماه به ماه، و سال به سال تغییرات رشدی آنها را مشاهده می‌کنند.

Chapter two

فصل سوم

اصول رشد و تکامل آدمي

1. آشنایی با اصول کلی رشد
2. آشنایی با خصایص عمومی رشد
3. آشنایی با عوامل موثر در رشد

اصول رشد و تکامل

1. رشد و تکامل متضمن تغییرات است.

باید دانست که هرگونه تغییر رشد و تکاملی دارای خصایص زیر است:
الف: هدفدار است.

ب: تغییر رشدی همیشه به پیش متوجه است و برگشت ندارد.

پ: تغییرات رشد و تکامل انسان به چند نوع انجام میگیرند که از لحظه
باروری و مرگ ادامه دارند.

بعضي از رشد شناسان نيز اين تغييرات را به چهار گروه تقسيم ميکنند:

1. تغيير اندازه

2. تغيير نسبت

3. ناپديد شدن خصايص قديمي

4. كسب مشخصات تازه

گرایش کودک نسبت به تغییر اعم از مساعد و نامساعد از عوامل
متعددی متأثر میشود:

1. آگاهی کودک از تغییر
2. چگونگی تأثیر تغییر در رفتار
3. تأثیرات گرایشهای اجتماعی
4. تأثیر چگونگی تغییر اندام ظاهری کودک در گرایشهای اجتماعی
5. تأثیر گرایشهای فرهنگی در شیوه برخورد مردم با کودکانی که در
ظاهر و رفتار خود تغییرات رشد و تکاملی پیدا میکنند.

اصول رشد و تکامل

2. رشد و تکامل اولیه بسیار بارزتر و بحرانی تر از رشد و تکامل

بعدي است.

عوامل و شرایطی که در پایه های اولیه رشد و تکامل آدمی اثر می گذارند به اختصار عبارتند از:

* روابط اجتماعی مساعد

* حالات هیجانی و عاطفی

* نقش گزارِ اولیه

* تحریک محیطی

چرا پایه های نخستین رشد و تکامل آدمی مهم است؟

1. یادگیری و تجربه در رشد و بزرگ شدن کودک، نقش مهمی دارند و گرایشهای او عمدتاً تحت تاثیر آنها قرار دارند.

2. به این سبب که همین پایه‌های اولیه منشأ پیدایش و رشد الگوهای عادی (عاداتها) می‌باشند که در سازگاریهای شخصی و اجتماعی کودکان در طول زندگی اثر می‌گذارند.

3. به این دلیل که الگوهای گرایشی و رفتاری، اعم از خوب و بد در دوران کودکی پی‌ریزی می‌شوند و برخلاف عقیده عامه، تقریباً پایدار خواهند بود.

4. بدیهی است که هرگونه تغییر در آغاز زندگی آسانتر از سایر مراحل آن است بنابراین، شخصیت مربیان اولیه (والدین، معلمان) کودک بسیار مهم است. این نیز اهمیت مسئولیت سنگین مراکز تربیت مربی یا معلم را روشن می‌کند.

اصول رشد و تکامل

3. رشد و تکامل محصول و نتیجه نضج و یادگیری است.

منظور از «نضج» يك رشته منظم تغییرات ژنی است که در طول زندگی ظاهر می‌شوند یا پیدایش تدریجی خصایص سرشتی و ناآموخته که پایه ژنتیک دارند.

اصول رشد و تکامل

تعامل (تفاعل) نضج و یادگیری

نضج و یادگیری رابطه متقابل دارند و تقریباً همه رشدشناسان بر این باورند که آن دو با یکدیگر «تعامل» دارند و این تعامل به حدی است که تعیین تأثیر هر يك از آنها در يك رفتار غالباً غیرممکن است و این تعامل از لحظه انعقاد نطفه آغاز می‌شود و تا دم مرگ ادامه دارد. تنها می‌توان گفت که رشد و نمو دوران پیش از تولد عمدتاً از نضج سرچشمه می‌گیرد و بسیار کم به فعالیت بستگی دارد.

اصول رشد و تکامل

آثار رابطه متقابل نضج و یادگیری را میتوان چنین خلاصه کرد:

- * تجربه‌های محیطی گوناگون کودک در الگوی رشد و نمو او اثر می‌گذارد. * نضج و چگونگی آن برای رشد و تکامل فرد و محدودیتهایی ایجاد می‌کند.
- * محرومیت از فرصتهای یادگیری، رشد و تکامل را محدود می‌کند.
- * تحریک یا انگیزش از جمله عوامل بسیار اساسی برای رشد و تکامل کامل است.
- * اثر بخشی یادگیری به زمان خاص بستگی دارد.

اصول رشد و تکامل

هاویک هرست آمادگی نضجی را « لحظه آموزش پذیری » می نامد.

معیارهای تعیین آمادگی یادگیری عبارتند از:

1. **رغبت به یادگیری**، یا اظهار علاقه کودک به آموختن.
2. **ادامه رغبت**، یا اصرار کودک به اینکه مرتباً آموزش ببیند.
3. **بهبود**، یا نشان دادن پیشرفت و بهبود تدریجی در آموختن.

اصول رشد و تکامل

4. الگوی رشد و تکامل قابل پیش بینی است

هر نوع حیوانی الگوی خاص رشد و تکامل را دارد انسان نیز از الگوی رشد و تکامل ویژه نوع خود پیروی می‌کند و این الگو کمتر تحت تأثیر تجربه قرار می‌گیرد.

اصول رشد و تکامل

5. در رشد و تکامل آدمی تفاوت‌های فردی وجود دارند

به گفته یکی از دانشمندان «در حقیقت، هر شخص از لحاظ بیولوژیک و ژنتیک با دیگران متفاوت است».

اصول رشد و تکامل

ارزش عملی تفاوت‌های فردی

پذیرفتن وجود تفاوت‌های فردی در الگوهای رشد و تکامل سبب می‌شود که والدین‌ها و معلمان:

- 1 - کودکان را با یکدیگر مقایسه نکنند.
- 2 - از هر کودک در حد توانایی او انتظار داشته باشند.
- 3 - رفتار یا برخورد خود را با شخصیت هر کودک سازگار کنند.

اصول رشد و تکامل

ارزش عملی تفاوت‌های فردی

4- تشویق و تنبیه هر کودک را با شخصیت و یا الگوهای رشد و تکامل خاص او سازگار کنند.

5 - آموزش را تا حد امکان انفرادی کنند.

6- در نظر داشته باشند که اگرچه پیش‌بینی چگونگی واکنش شخص «متوسط» - در يك موقعیت معین امکان پذیر است، لکن پیش‌بینی چگونگی واکنش شخص معین امکان ندارد.

اصول رشد و تکامل

6. الگوی رشد و تکامل آدمی مراحل دارد

فراخزای زندگی به هشت مرحله تقسیم می‌شود:

1. پیش از تولد	5. نوجوانی
2. شیرخوارگی و نوپایی	6. بزرگسالی جوان
3. کودکی اولیه	7. میان سالی
4. کودکی میانه	8. بزرگسالی بعدی

اصول رشد و تکامل

7. هر مرحله رشد را انتظارات اجتماعی خاص است

انتظارات اجتماعی را در روان شناسی رشد «وظایف یا تکالیف رشدی» می نامند که آنها را هاویگ هرست چنین تعریف می کند «تکلیف رشدی در يك مرحله یا حدود مرحله معین در زندگی يك فرد رخ می دهد و ظاهر می شود، که موفقیت در آن باعث خشنودی او و پیشرفت و موفقیت در تکالیف بعدی خواهد شد، در صورتی که شکست به ناخرسندی فرد خواهد انجامید، مورد تأیید جامعه قرار نخواهد گرفت، و به مشکلاتی در تکالیف بعدی منجر خواهد شد.»

اصول رشد و تکامل

خصایص رشد و تکامل انسان

مطالعه دقیق ماهیت رشد و تکامل آدمی پایه اصلی شناخت امر مهم آموزش و یادگیری است زیرا تا محصل (دانش‌آموز و دانشجو) خصایص لازم را دارا نشود نمی‌تواند در یادگیری رسمی (مدرسه‌ای) توفیق یابد و معلم نیز از موفقیت در آموزش و پرورش او محروم خواهد شد.

اصول رشد و تکامل

1. رشد و تکامل آدمی خصایصی دارد که در کم و کیف آن مؤثرند. این خصایص، که به بعضی از آنها در بحث از اصول رشد و تکامل اشاره کردیم، عبارتند از:

رشد و تکامل از يك الگو یا قالب پیروی می‌کند.

در سال پنجم زندگی از لحاظ ذهنی یا عقلی کاملاً رشد کرده است، بدون بریدگی و مکث سخن می‌گوید و می‌تواند يك داستان نسبتاً طولانی را بازگو کند، و بازیهای گروهی را ترجیح می‌دهد.

اصول رشد و تکامل

2. رشد و تکامل از پاسخهای عام به پاسخهای خاص پیش می‌رود. پاسخهای کودک در همه مراحل رشد و تکامل حرکتی و ذهنی ابتدا حالت خاص دارند و سپس به صورت خاص درمی‌آیند.

اصول رشد و تکامل

3. رشد و تکامل مداوم است.

به همین سبب، يك كودك چند نوع «سن» دارد كه هر کدام از آنها جنبه‌ای از شخصیت طفل را نشان می‌دهد از قبیل:

سن **زمانی** (C.A = chronological Age) كه نمایانگر طول عمر شخص است.

سن **عقلی** (M.A = Mental Age) كه میزان فهم و درك كودك را نسبت به سن خود

نشان می‌دهد، سن بدنی (P.A = Physical Age) كه معلوم می‌دارد آیا كودك از

لحاظ بدنی رشد لازم و متناسب سن خود را كرده است یا نه

اصول رشد و تکامل

سن اجتماعی (S.A = Social Age) که از چگونگی رشد و تکامل اجتماعی کودک حکایت می‌کند،

سن عاطفی (E.A = Emotion Age) که نشان دهنده میزان رشد و تکامل هیجانی و عاطفی کودک است.

سن تحصیلی (A.A = Achievement Age) که از روی آن می‌توان به کم و کیف تحصیلی کودک در مدرسه پی برد، و.....

اصول رشد و تکامل

4. تفاوت‌های فردی در میزان رشد و تکامل ثابت می‌مانند.

اعتقاد عام بر این است که کودکی که رشد بدنی یا عقلی او به حد معمول و متوسط نرسیده است پس از چندی می‌تواند آن را جبران کند و به حد متوسط برسد. این اعتقاد مورد تأیید دلیلهای علمی نیست بلکه برعکس، شواهد و دلیلهای فراوانی داریم که نشان می‌دهند میزان رشد و نمو ثابت می‌ماند.

اصول رشد و تکامل

نوزادانی که در ابتدا به سرعت رشد می‌کنند در مراحل بعدی نیز به همین ترتیب، به رشد سریع خود ادامه می‌دهند، درحالی‌که نوزادان کند رشد بعدها نیز به کندی رشد می‌کنند. نمودارهای رشد قد نشان داده‌اند که کودکانی که در نخستین سالهای عمر کوتاه قد بوده‌اند بعدها نیز کوتاه‌قد می‌مانند.

اصول رشد و تکامل

5. رشد و تکامل بخشهای مختلف بدن به میزانهای متفاوت انجام میگیرد.

6. بیشتر خصایص در رشد و تکامل با همدیگر بستگی دارند.

7. رشد و تکامل قابل پیش‌بینی است.

8. هر مرحله رشدی ویژگی مختص خود دارد.

مثلاً کودک در دو سالگی به کشف و شناخت محیط خود تلاش می‌کند و بیشتر روی این تلاش متمرکز است، می‌کوشد کنترل بدنش را بدست بگیرد و سخن گفتن را فراگیرد.

اصول رشد و تکامل

9- بیشتر شکل‌های رفتار که «رفتار دشوار» خوانده می‌شوند در سنی که رخ می‌دهند رفتار عادی «طبیعی» هستند.

10- هر فرد معمولاً و طبیعتاً مراحل مهم رشد و تکامل را می‌پیماید.

اصول رشد و تکامل

عوامل مؤثر در رشد و تکامل

روانشناسی را هم می‌توان در مطالعه دو پدیده اساسی و عمقی رشد و یادگیری خلاصه کرد.

اصول رشد و تکامل

1. وراثت یا میراث شخص - کلیدی برای رشد و تکامل

وراثت همه عوامل زیستی را در برمی‌گیرد که از والدین به سلولهای جنسی منتقل می‌شوند تا فرزند را تشکیل دهند.

اصول رشد و تکامل

ژن بارز و ژن مستور یا ژن غالب و ژن گیرنده.

ژنهایی که ما از مادر و پدرمان به ارث می‌بریم به صورت مجموعه‌های مرتب تنظیم شده‌اند و در هر جفت کروموزوم مربوط به هر صفت که، جنین می‌گیرد یکی از مادر و یکی از پدر است که آن دو برای ظاهر ساختن صفت متعلق به کروموزوم خود با همدیگر رقابت می‌کنند که در این هنگام سه وضع پیش می‌آید:

اصول رشد و تکامل

1. هر دو از لحاظ صفت ارثی همسان هستند که در این صورت، رقابتی نخواهد بود و آن صفت در بچه ظاهر خواهد شد، و هر دو ژن را «بارز» یا «غالب» خواهیم خواند.

اصول رشد و تکامل

2. هر دو از لحاظ صفت ارثی ناهمسان هستند مثلاً ژن رنگ چشم مادر آبی و ژن رنگ چشم پدر سیاه است در این صورت، هر ژن که صفت خاص خود را ظاهر سازد «ژن غالب» یا ژن بارز نامیده خواهد شد و ژنی که ضعیف بوده و نتوانسته است صفت خاص خود را در بچه ظاهر سازد ژن «گیرنده» یا «ژن مغلوب» یا «ژن مستور» خوانده خواهد شد.

اصول رشد و تکامل

البته ژن مستور هرگز از بین نمی‌رود بلکه از نسلی به نسل بعد منتقل می‌شود و احتمال دارد حتی در نسلهای دور به صورت ژن بارز و غالب درآید و ظاهر شود که علم هنوز علت این امر را کشف نکرده است. اختلاف خصایص یا ویژگیها بین برادران و خواهران در حقیقت، نتیجه همین اختلاف ژنها و رقابت آنهاست.

اصول رشد و تکامل

اصول عمده وراثت زیستی

دانشمندان از مطالعات خود روی وراثت زیستی به اصول زیر دست یافته‌اند:

1. وجود خصایص مشترک در افراد.

2. ژنهای موجود در سلولهای نطفه‌ای پایه‌های وراثت هستند.

3. نفوذ و تأثیر اجدادی.

4. تمایل به سوی متوسط (یا حد وسط).

اصول رشد و تکامل

بعضی از خصایص موروثی

برخی از خصایص شخص که عمدتاً ارثی هستند عبارتند از:

(1) بلندی بدن

(2) نوع بدن عموماً

(3) جنسیت

اصول رشد و تکامل

4) ساخت کلی ظاهر و سیما مخصوصاً پوست، بافت و رنگ موی سر، شکل و رنگ چشم، شکل بینی، ساخت گوش، شکل سر، همه خصایص خارجی و قابل مشاهده‌ای که او را از لحاظ ظاهر و سیما يك فرد بی‌مانند می‌کنند.

5) ساخت درونی از قبیل شکل عدسیهای چشم که در دید فرد اثر دارد، و شکل قلب.

اصول رشد و تکامل

علاوه بر ساخت ارثی تمایل به عملکرد یا کنش به شیوه‌های خاص نیز ارثی است که شامل کنشهای زیر می‌باشد:

1. پاسخهای عصبی؛
2. کارایی حواس.
3. کار یا عملیات «دستگاه نباتی».
4. عملکرد سیستم غدد داخلی.
5. سرعت رشد بدنی.
6. آمادگی برای بیماریهای خاص.

اصول رشد و تکامل

مطالعه وراثت

معمولاً برای مطالعه وراثت یا تعیین اینکه آیا صفتی ارثی است یا نه از روش همبستگی استفاده می‌کنند که قبلاً درباره‌اش توضیح دادیم: فرزندان را با والدین اعضای خانواده را با یکدیگر، و کودکان دو قلو را با همدیگر مقایسه و مطالعه می‌کنند و چنین مطالعه‌ای برای همه ما جالب است.

اصول رشد و تکامل

مسأله علیت

دانشمندان این حقیقت را دریافته‌اند که با هم و همزمان اتفاق افتادن دو پدیده دلیل این نیست که میان آن دو رابطه علیت (یا علت معلولی) وجود دارد. و بنابراین، از همانندیهای موجود میان اشخاص نمیتوان این نتیجه را گرفت که آن همانندیها ارثی هستند یا زمینه و ریشه ارثی دارند.

اصول رشد و تکامل

دو عامل مؤثر دیگر در رشد و تکامل کودک عبارتند از:

1. هوش

2. جنس (جنسیت)

3. محیط

اصول رشد و تکامل

مهمترین سازمانها یا نهادهای اجتماعی مؤثر در رشد و تکامل و رفتار انسان عبارتند از:

1. خانواده.
2. مدرسه.
3. جامعه.
4. وسایل ارتباط جمعی.

اصول رشد و تکامل

علاوه بر عوامل مذکور - که از درجه اول اهمیت برخوردارند - عوامل دیگر نیز در رشد و تکامل کودک مؤثرند که نسبت به عوامل مذکور در پیش در درجه دوم اهمیت هستند. این عوامل عبارتند از :

اصول رشد و تکامل

1. بیماری و حوادث.
2. هیجانات شدید.
3. زایمان پیش از زمان طبیعی
4. هوای پاکیزه و آفتاب.

اصول رشد و تکامل

تعامل وراثت و محیط

چنانکه اشاره کردیم مکانیزمهای ژنتیک (وراثت) پایه رشد و تکامل آدمی هستند لکن این نیز از مدتها پیش شناخته شده است که عوامل (تعیین کنندگان) محیطی نه تنها برابر حتی در بعضی موارد مؤثرتر از عوامل زیستی هستند. مثلاً قوانین حاکم بر رفتار اجتماعی که برحسب فرهنگها متعدد و متنوع هستند در رشد و نمو رفتار کودک مؤثرند.

اصول رشد و تکامل

بنابر این می توانیم رشد و تکامل را در این فرمول خلاصه کنیم:

$$T \times E \times H = O$$

رشد و تکامل رفتار موجود زنده = وراثت $\times$ محیط $\times$ زمان

Chapter two

فصل چہارم

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

نخستین مرحله زندگی

زندگی هر موجود زنده در يك لحظه غیر قابل پیش‌بینی آغاز می‌شود، و در يك لحظه غیرقابل پیش‌بینی پایان می‌یابد که خود او در هیچ يك از این دو لحظه اختیاری ندارد و نمی‌داند چه سرنوشتی یا آینده‌ای در پیش دارد. لحظه آغاز زندگی، لحظه انعقاد نطفه در رحم است.

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

این دوره از زندگی در آدمی معمولاً 279 یا 280 روز طول می‌کشد که دو هفته اول آنرا «مرحله باروری» یا «مرحله نطفه‌ای» نامند. مهمترین فرایند رشد و تکاملی در طول این مرحله تقسیم سلول است .

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

شش هفته بعد را «مرحله رویانی» یا «مرحله پیش جنینی» خوانند که با تفکیک و اختصاصی شدن سلول مشخص می‌شود. بدین معنا که بعضی از سلولها به صورت بافت عصبی در می‌آیند، برخی عضله یا استخوان را تشکیل می‌دهند، و گروهی نیز برای کنشهای ویژه اختصاص می‌یابند.

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

مثلاً سلولهای عصبی مخصوص دستگاه بینایی از سلولهای خاص پوست متفاوت میشوند. با پایان یافتن مرحله رویانی، ضربان قلب و کنش مغز (هنوز به شکل بسیار ساده) و مقدمات بسیاری از اندامهای (سیستمهای) عضوی دیگر آغاز میشود. هفت ماه پایانی زندگی پیش از تولد را «مرحله جنینی» گویند. این دوره بیش از آنکه ساختهای تازه‌ای در جنین بوجود آیند زمان نضج و نمو است.

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

خصایص مهم مرحله پیش از تولد را می‌توان چنین خلاصه کرد:

استعداد موروثی

رشد و نمو سریع

تأثیر شرایط در رشد و تکامل پیش از تولد

گرایش اشخاص مهم

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

عوامل مؤثر در رشد و تکامل پیش از تولد

1. سن والدین	4. اعتیاد	7. RH
2. غذا و تغذیه	5. فشار و ضربه	8. اشعه X و رادیوم
3. بیماری	6. هیجان و فشار روانی	9. گرایش به مادری
-

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

شرایط تعیین شده در زمان بارورسازی عبارتند از:

1. استعداد موروثی

3. عده فرزندان

2. تعیین جنس

4. وضع تربیتی در خانواده

همین ترتیب تولد در فراخنای زندگی در رفتار و شخصیت فرد اثر خواهد گذاشت.

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

عوامل مؤثر در گرایشهای والدینی

1. آرزوی بچه داشتن
2. حالت بدنی در دوران آبستنی
3. حالت هیجانی در دوران آبستنی
4. تجارب اولیه با کودکان

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

عوامل مؤثر در گرایشهای والدینی

5. گرایشها و تجارب دوستان

6. مفهوم «کودک رؤیایی»

7. وضع اقتصادی خانواده

8. سن والدین

9. علایق و آرزوهای مادری

10. وسایل ارتباط جمعی

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

چگونگی تأثیر تولد در رشد و تکامل پس از تولد

نوع تولد

محیط پیش از تولد

گرایش والدین

مبانی الگویی رشد، آغاز زندگی

آمار همگانی زودرسی در رشد و تکامل بعدی

رشد بدنی

گویایی

تندرستی

رفتار حسی

کنترل حرکتی

رفتار هیجانی و عاطفی

هوش

سازگاریهای اجتماعی

Chapter two

فصل
٢

رشد و نمو بدني

رشد و نمو بدني

رشد سيستم عصبي

رشد عضلاني

رشد و نمو استخواني

رشد و نمو بدني

رشد و نمو استخواني

دندانهاي كودك

اهميت روان شناختي دندانها

رشد نسبي اعضاي بدن

رشد و نمو بدني

رشد نسبي سر

رشد نسبي تنه

رشد نسبي دستها و پاها

تغييرات اندامهاي دروني

رشد و نمو بدني

تغييرات اندامهاي دروني

دستگاه تنفس

دستگاه گردش خون

دستگاه گوارش

رشد و نمو بدني

بیماریهای متداول دوران کودکی

اگرچه کودکان ممکن است به تمام بیماریها مبتلا شوند اما بیماریهایی وجود دارند که بیشتر در دوران کودکی ظاهر میشوند. سرماخوردگی، و سینه‌درد معمولی‌ترین بیماریها در تمام سالهای عمر است. بیماریهای واگیر مانند سرخك و آبله‌مرغان در سالهای دبستانی بسیار دیده میشوند. سل، بیماریهای قلب، تب، رماتیسم، و سرطان کمتر در دوران کودکی پیش می‌آیند.

رشد و نمو بدني

بعضی از رشد شناسان و روان شناسان رشد عوامل مؤثر در پیدایش تفاوتها در اندازه بدن را چنین نام می‌برند:

1. آثار خانواده

2. تغذیه

3. آشفتگیهای (اختلالهای) هیجانی و عاطفی

4. جنس

رشد و نمو بدني

5. قوميت

6. هوش

7. وضع اجتماعي اقتصادي

8. سلامت و تندرستي

9. کارکرد غدد درون ریز

10. آثار پیش از تولد

رشد و نمو بدني

اهمیت روان‌شناختی اندازه بدن

اهمیت روان‌شناختی اندازه بدن برای کودکان به چگونگی نظر و واکنش اطرافیان، مخصوصاً همگنان، نسبت به آنها بستگی دارد. اکثر کودکان به وضع اندازه بدن خود متوجه نمی‌شوند مگر هنگامی که احساس می‌کنند که با همگنان خود متفاوتند و قد یا وزنشان از آنها کمتر یا بیشتر است.

ادامه صفحه بعد

رشد و نمو بدني

اهمیت روان‌شناختی اندازه بدن

در این صورت است که نسبت به آن حساس می‌شوند و تحت‌تأثیر نظر و واکنش اطرافیان خود قرار می‌گیرند. بدیهی است که واکنشهای همسالان گاهی بیش از بزرگسالان در آنها اثر می‌گذراند. و اصطلاحات طعنه‌آمیز از قبیل «کوتوله» یا «درازه» یا «قلمی» و ... کودک محروم از اندازه بدنی طبیعی را رنج می‌دهند.

Chapter two

فصل الثَّانِي

رشد و تکامل حسی – حرکتی

نظریه های رشد و تکاملی اداری

1. دیدگاه اکولوژیک (بوم شناختی) گیبسون نور و گیبسون گیمز

که بر این باور است جنبه های تغییر ناپذیر محیط، اطلاعات لازم را در اختیار نوزاد قرار می دهند. و این جنبه ها شامل مکانها (اتاق)، اشیاء (چهره)، و تصاویر (صورتی از یک چهره) هستند. نظریه پردازان اکولوژیک معتقدند که وقتی این چیزها عملاً در جهان وجود دارند کافی است که نوزاد به آنها توجه کند و اطلاعات لازم را به دست آورد بدون اینکه به ساختن بازنماییهای درونی نیاز داشته باشد.

رشد و تکامل حسی - حرکتی

نظریه های رشد و تکاملی ادراک

2. دیدگاه ساخت گرای پیازه

نظریه «ساخت گرای» پیازه برعکس، براین تأکید می کند که نوزاد دنیا را تنها با تنظیم محرکهای ثابت موجود در محیط درک نمی کند بلکه ادراک يك ساخت ذهنی یا عقلی است که بر درونداد رسیده از چشم یا سایر گیرندگان حسی به علاوه اطلاعات بازیافته از حافظه مبنی است .

رشد و تکامل حسی – حرکتی

ادراکات بینایی

چشمان نوزادان کوچکتر از چشمان بزرگسالان هستند، ساختهای شبکه هنوز کامل نشده‌اند، و عصب بینایی به رشد و تکامل لازم خود نرسیده است.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

ادراکات شنوایی

نوزادان بیدرنگ پس از تولد می‌توانند بشنوند هرچند که آستانه‌های حسی آنها تا حدی بالاتر از بزرگسالان هستند. به این معنا که محرك شنوایی باید بلندتر از محرك شنوایی بزرگسالان باشد. نوزاد نه تنها می‌شنود بلکه احتمالاً جنین نیز می‌تواند بشنود.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

ادراکات بویایی

بچه‌ها پیش از تولد می‌توانند بو را بفهمند. نوزادان نیز نسبت به بویایی حساسند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

ادراکات چشایی

حساسیت به چشایی پیش از تولد وجود دارد بچه نوزاد می تواند دو مزه را از هم تشخیص دهد.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

ادراکات بساوایی

نوزادان همچنان که نسبت به مزه پاسخ می‌دهند نسبت به بساوایی نیز واکنش نشان می‌دهند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

رشد و تکامل حرکتی

در بحث از رشد و تکامل حرکتی به چگونگی توانایی فرد به کنترل حرکات بدن و هماهنگ ساختن فعالیت‌های مراکز عصبی، اعصاب، عضلات توجه داریم.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

اصول رشد و تکامل حرکتی

1. رشد و تکامل حرکتی به بالیدگی و نضج عصبی بستگی دارد.
2. یادگیری مهارتها زمانی امکان پذیر است که کودک آمادگی نضجی پیدا می کند.
3. رشد و تکامل حرکتی از يك الگوی قابل پیش بینی پیروی می کند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

اصول رشد و تکامل حرکتی

4. می‌توان برای رشد حرکتی کودک هنجاریهایی تعیین کرد.
5. میزان و سرعت رشد حرکتی از تفاوت‌های فردی متأثر می‌شود.

رشد و تکامل حسی - حرکتی

مهارت های حرکتی

4 پس از آنکه عضلات بزرگ بدن رشد و تکامل یافتند و در نتیجه، کودک به گرفتن اشیاء نشستن، ایستادن، و راه رفتن قادر شد نوبت به عضلات ظریف و کوچک بدن می رسد همکاری این عضلات کوچک موجب فراگرفتن مهارتها می شود.

رشد و تکامل حسی - حرکتی

مهارت های حرکتی

اهمیت تمرین. همانطور که گفته شد منظور مهارت، کار و عملی است که شخص به خوبی فرا گرفته باشد و به این ترتیب، تمرین در فراگرفتن مهارت بسیار اساسی و مهم است.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

مهارت های حرکتی

اهمیت تشویق. اهمیت تشویق در مورد فراگرفتن مهارتها کودک نه تنها به موقعیت و فرصت مناسب نیازمند است بلکه به تشویق نیز احتیاج دارد.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

مهارت های حرکتی

تفاوت‌های جنسی. اگر در طی دوران کودکی پسران و دختران تحت تعلیمات یکسان قرار گیرند در نوع مهارت‌ها و قدرت فرا گرفتن آنها کمتر تفاوت بینشان دیده می‌شود. ولی عوامل اجتماعی و فرهنگی بتدریج پسران و دختران را به جانب مهارت‌های گوناگون سوق می‌دهند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

انواع مهارتها

حد متوسط مهارتهای دست

تستهای هوش و رشد و تکامل حرکتی نشان داده‌اند که در کودکان
سالم چه مهارتهای دستی را در سنین مختلف می‌توان
انتظار داشت.

چپ‌دستی و راست‌دستی

رشد و تکامل حسی - حرکتی

انواع مهارتها

شیوع و عمومیت راست‌دستی

باری همانطور که گفته شد اکثر مردم راست دست هستند در بین بزرگسالان نیز چپ‌دستها کمتر از راست‌دستها اصرار دارند دست قویتر و اصلی خود را به کار برند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

انواع مهارتها

رشد و تکامل راست و یا چپدستی

نوزاد انسان نه راست دست و نه چپ دست است ولی در ماههای

اول زندگی کم کم به یکی از دستها تمایل بیشتر نشان می دهد.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

انواع مهارتها

برقراری تفوق دست

چنانچه گفته شد در ظرف سال اول عمر، کودک قطعاً نه چپ دست و نه راست دست است.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

انواع مهارتها

راست دستی و چپ دستی

اینکه کودک راست دست و یا چپ دست می شود بهتر از این است که کودک در تغییر دست تردید کند.

رشد و تکامل حسی – حرکتی

انواع مهارتها

تغییر چپدستی

تمام تحقیقاتی که در خصوص موضوع راست و چپدستی به عمل آمده‌اند نشان می‌دهند که کودک از طریق یادگیری چپدست و راست دست می‌شود و هیچ‌گونه منشأ ارثی و فطری برای آن وجود ندارد.

Chapter two

فصل هفتم

رشد و تکامل گویایی زبان

هدفهای کلی

1. آشنایی با چگونگی رشد و تکامل شناختی
2. آشنایی با کم و کیف رشد و تکامل گویایی
3. آشنایی با اختلالات گویایی و علل پیدایش آنها

رشد و تکامل گویایی زبان

عوامل مؤثر در رشد و تکامل شناختی

1. یادگیری و نضج

2. نقش مفاهیم

رشد و تکامل گویایی زبان

سخن گفتن

آثار گویایی کودک را در رشد سازگارهای شخصی و اجتماعی او

می‌توان چنین خلاصه کرد:

1. ارضای نیازها و خواسته‌ها

2. جلب توجه دیگران

3. روابط اجتماعی

رشد و تکامل گویایی زبان

4. ارزشیابیهای اجتماعی

5. ارزشیابی شخصی

6. پیشرفت تحصیلی

7. تأثیر و نفوذ در افکار و احساسات دیگران

8. تأثیر در رفتار دیگران

رشد و تکامل گویایی زبان

معیارهای سخن‌گویی

1. کودک باید لغات را طوری تلفظ کند که برای عموم قابل فهم باشند.
2. کودک باید معنای لغاتی را که بکار می‌برد بداند و آنها را با اصل اشیا مربوط کند.

رشد و تکامل گویایی زبان

مقدمات سخن‌گویی

شیوه‌های پیش از تکلم. کودک پیش از تکلم از سه شیوه برای فهماندن فرض و منظور خود استفاده می‌کند. این شیوه‌ها عبارتند از : 1. گریه و فریاد

2. ادای صداهاى نامشخص

3. اشارات

رشد و تکامل گویایی زبان

امور مهم در رشد و تکامل گویایی

کودک برای آنکه بتواند صحبت کند باید از چهار مرحله بگذرد. این مراحل همه با هم مربوط هستند و موفقیت در یکی از آنها کمکی برای پیروزی در دیگری است. آنها عبارتند از:

رشد و تکامل گویایی زبان

1. فهمیدن سخنان دیگران
2. قدرت ساختن لغات
3. مربوط کردن لغات با یکدیگر و جمله‌سازی
4. تلفظ

رشد و تکامل گویایی زبان

اصول یادگیری زبان

1. آمادگی بدنی
2. آمادگی ذهنی
3. سرمشق خوب برای تقلید
4. فرصت‌های تمرین
5. انگیزش

رشد و تکامل گویایی زبان

انواع اختلالات گویایی

اختلالات گویایی را روی هم رفته می‌توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱. اشتباهات

۲. نقصها

رشد و تکامل گویایی زبان

نقصهای گویایی

الف. له کردن کلمات

ب. لکنت زبان

رشد و تکامل گویایی زبان

شیوع لکنت

تقریباً تمام کودکان پیش از دوران تحصیل مدتی به لکنت زبان مبتلا می‌شوند و این زمان بیشتر از $5/2$ تا $5/3$ است.

رشد و تکامل گویایی زبان

در آغاز دوران تحصیل لکنت غالباً نتیجه دشواری و اشکال سازگار شدن با محیط است، چه کودک در این هنگام، محیط محدود خانواده را با محیط گسترده مدرسه تبدیل می‌کند. مدرسه رفتن برای کودک يك نوع از شیر گرفتن عاطفی است. مکیدن شست و سایر عادات عصبی نشانه کشمکیهای عاطفی در این موقع است .

رشد و تکامل گویایی زبان

علل لکنت

در خانواده کودکان مبتلا به لکنت دیده شده است که پدران و مادران این کودکان بسیار سختگیر و خودرأی هستند و به سلامت کودک خود بی‌اندازه توجه می‌کنند. این چنین محیطی کودکان را عصبانی و نگران می‌کند و این شرایطی است که موجب لکنت زبان می‌شوند و مدت آن را طولانی می‌گردانند.

Chapter two

فصل هـ

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

هدفهای کلی

1. آشنایی با چگونگی رشد و تکامل هیجانی و عاطفی
2. آشنایی با الگوهای عاطفی کودکان
3. آشنایی با عوامل مؤثر در رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

رشد عاطفی

در زندگی آدمی عموماً و در زندگی کودک خصوصاً هیجانها و عواطف نقش بسیار مهمی بازی می‌کند.

به طور کلی، چگونگی تأثیر هیجانها و عواطف را در سازگاریهای شخصی و اجتماعی کودکان می‌توان چنین خلاصه کرد:

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

- * لذت‌بخش شدن تجربه‌های روزانه.
- * آماده ساختن بدن برای فعالیت .
- * تنش هیجانی مهارت‌های حرکتی را مختل می‌کند .
- * هیجانها و عواطف به عنوان شکلی از ارتباط به کار می‌روند .
- * هیجانها در فعالیتهای ذهنی مداخله می‌کنند .
- * هیجانها و عواطف، نظرگاه کودکان را به زندگی رنگ می‌بخشند .

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

- * هیجانها و عواطف در تعاملهای اجتماعی اثر می‌گذارند .
- * هیجانها و عواطف روی حالات چهره علامت می‌گذارند .
- * هیجانها و عواطف در جو روان‌شناختی اثر می‌گذارند .
- * تکرار پاسخهای هیجانی و عاطفی سبب رشد عادات می‌شود .

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

خصایص حالات عاطفی کودک

1. عواطف طفل **زودگذرند**
2. عواطف کودکان **شدیدند**
3. عواطف کودکان **ناپایدارند**
4. عواطف کودکان **فراوانند**

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

خصایص حالات عاطفی کودک

5. پاسخهای عاطفی کودکان متفاوتند
6. عواطف کودکان را می توان با **علایم رفتار** تشخیص داد.
7. نیروی **عواطف** تغییر می یابد
8. شیوه های **تعبیر و بیان** عواطف تغییر می یابند

رشد و تكامل هييجاني و عاطفي

الگوهای عاطفی مشترك و همگانی کودکان

1. ترس	5. لذت و خوشي
2. نگراني	6. محبت
3. خشم	7. كنجكاوي
4. حسد	

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

منشا ترس

اساس ترسها را اعم از اینکه معقول باشند یا بی دلیل باید در
تجارب خود کودک جستجو کرد.

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

علل تفاوت ترسهای کودکان

1. هوش
2. جنس
3. وضع اجتماعی اقتصادی
4. شرایط بدنی
5. تماسهای اجتماعی
6. جایگاه تربیتی
7. شخصیت

رشد و تکامل هیجانی و عاطفی

عوامل موثر در عواطف

1. خستگی
2. ناتندرستی یا فقر بهداشتی
3. موقع روز
4. هوش
5. محیط اجتماعی
6. روابط خانوادگی
7. سطح آرزوها و انتظارات

Chapter two

فصل نهم

رشد و تکامل اجتماعي و مسائل سازگاري اجتماعي

هدفهاي كلي

1. آشنایی با چگونگی رشد و تکامل اجتماعي
2. آشنایی با چگونگی سازگاري اجتماعي و مشکلات احتمالي آن

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

فرایندهای «اجتماعی شدن» را می‌توان چنین خلاصه کرد:

1. یادگیری رفتار به شیوه‌های اجتماعی مصوب و مورد تأیید
2. ایفای نقشهای اجتماعی تأیید شده
3. رشد و گسترش گرایشهای اجتماعی

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

آثار نخستین تجربه های اجتماعی را می توان چنین خلاصه کرد:

1. ثبات رفتار اجتماعی
2. همسانی گرایشهای اجتماعی
3. تأثیر در مشارکت اجتماعی
4. تأثیر در پذیرش اجتماعی
5. تأثیر در الگوهای ویژگی رفتار با نخستین تجربه های اجتماعی
6. تأثیر در شخصیت

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

رفتار و گرایشها

رفتار و گرایشهای اجتماعی کودک حتی پس از آنکه دوره‌های خردسالی را پشت سر می‌گذارند و با مردم تماس بیشتر پیدا می‌کند نمودار طرز رفتاری است که در خانواده او رواج داشته است و در سنین بچگی که محیط اجتماعی به خانواده محدود بوده پی ریزی شده است تغییر این رفتار و گرایشها در آینده اگر چه محال نیست ولی به آسانی صورت نمی‌گیرد .

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

رفتار منفی در هر سن به شکلی دیگر ظاهر می‌شود از جمله :

1. امتناع در انجام تقاضای بزرگتران

2. خود را به نشنیدن و نفهمیدن زدن

3. خودداری از انجام امور ضروری روزانه مانند غذا

خوردن و توالی رفتن و اعمال حاکی از خودنمایی و اظهار

وجود از قبیل امر و نهی، و پنهان شدن وقتی که او را صدا

می‌زنند.

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

4. از نزد بزرگتر دور شدن

5. بی‌اعتنایی به کسی که او را صدا می‌کند.

در برخی از کودکان این کیفیت به حدی می‌رسد که از حد اداره کرده نیز خارج می‌شوند

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

دسته یا گروه از چهار طریق در تربیت کودک مؤثر واقع می‌شوند:

1. سلوك و مدارا با دیگران و طرز برخورد با رفتار را به او می‌آموزند.
2. معیار نیک و بدی که در خانواده با روش تسلط و انضباط به او قبولانده شده است جای خود را به معیارها و ارزشهایی می‌دهد که کودک از روی ادراک و تعقل از گروه خود فرا گرفته است.

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

3. شیوه دوستی با مردم و لذت بردن از زندگی گروهی و فعالیتهای دستهجمعی را به او یاد می‌دهد.

4. کودک به جای اینکه برای ارضای تمایلات خود مانند گذشته به پدر و مادر محتاج باشد رضایت خاطر خود را از دوستی با دیگران بدست می‌آورد و به این طریق به سوی استقلال فردی می‌رود.

رشد و تکامل اجتماعی و مسائل سازگاری اجتماعی

روانشناسان دریافته‌اند که کودکان وقتی بزرگ می‌شوند معنای دوستی
برایشان تغییر می‌یابد.

1. دوستان، کودکان دیگرند که کودک غالباً با آنها بازی می‌کند .
2. علاقه‌مندی به کمک کردن به کسی که به کمک کودک نیاز دارد.
3. در سطح سوم، که دوران نوجوانی را در بر می‌گیرد، فرد با اشخاصی دوست می‌شود که تمایلات و ارزشهای مشترک با آنها دارد.

Chapter two

فصل دوم

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

هدفهاي كلي

1. آشنایی با چگونگی رشد شناختي (ذهني)
2. آشنایی با چگونگی تشكيل مفاهيم در کودکان
3. آشنایی با عوامل موثر در رشد ذهني و تشكيل مفاهيم

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

مفاهيم کودکان

مفاهيم را نبايد با احساسهايي كه مستقيما از محيط مادي به ذهن ميرسند يكي دانست. مفاهيم هر فرد به تجارب قبلي او بستگي دارند، تجربه هايي كه از طريق حواس دريافت شده و با هم در آميخته اند. اين مفهوم ممكن است به اشياء و موقعيتهاي گذشته مربوط باشند يا به اشياء و موقعيتهايي كه در حال حاضر و پاسخ دادن موجودند.

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

علل مفاهيم نادرست

از مهمترين عللي كه براي مفاهيم غلط مي توان نام برد:

1. اطلاعات علطي كه كودك از زبان كسي شنيده يا جايي خوانده باشد.
2. استدلال غلط كودك دو كلمه يا دو شيء را كه از بعضي جهات همانند باشند عين هم تصور مي كند و يكي را به جاي ديگري مي گيرد.
3. تخیلات قوي به شكل خيال بافي يا روياي بيدار به نتايجي منجر مي شود كه با داده هاي معتبر مطابقت ندارند.

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

برخي از مفاهيم مشترك كودكان

1. مفاهيمي از زندگي
2. مفاهيم علت و معلول (عليت)
3. مفاهيم مربوط به مكان (يا فضا)
4. مفاهيم وزن تشخيص درست وزنها از يك طرف به تشخيص اندازه و از سوي ديگر به آكاهي از وزن اجسام مختلف بستگي دارد.

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

5. مفاهيم عدد طفل پس از آنکه به حرف زدن آغاز کرد کليمات مربوط به اعداد را بر زبان مي آورد بدون اينکه معنای آنها را بفهمد.

6. مفاهيم پول. پول تنها وقتي براي بچه معنا پيدا مي کند که بتوان آن را بکار ببرد.

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

7. مفاهيم زمان. ادراك زمان در بزرگسالان چندان دقيق نيست تا چه رسد به خردسالان از اينجا معلوم مي شود چرا بچه ها با همه تاكيدي كه به آنها مي شود در ساعتي كه مقرر شده است به خانه بر نمي گردند.
8. مفاهيمي مربوط به خويشتن

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

مؤلفه هاي همگاني و مشترك خودپنداري عبارتند از:

* تفاوتهاي جنسي

* نقشهاي جنسي

* تفاوتهاي نژادي

* تفاوتهاي طبقات اجتماعي

* تاثير مفهوم كودك درباره خويشتن

رشد و تکامل عقلي (ذهني) يا شناختي

9. مفاهيم اجتماعي

10. مفاهيم زيبايي

11. مفاهيم خنده دار

Chapter two

فصل یازدهم

رشد و تکامل بازی و خلاقیت

هدفهای کلی

1. آشنا شدن با آثار بدنی و روان‌شناختی بازی برای کودکان
2. آشنایی با خلاقیت و مظاهر آن در کودکان

رشد و تکامل بازی و خلاقیت

نظریات بازی

نظریه پردازان در باره ماهیت و اهمیت بازی عقاید گوناگونی اظهار کرده‌اند که به اختصار عبارتند از:

گروس: ارزش انطباقی بازی

فروید: بازی وسیله ای است برای کامروایی

اریکسن: بازی به عنوان درمان

پیاژه: بازی چون درون سازی و تحکیم

رشد و تکامل بازی و خلاقیت

خصایص بازی در کودکان

1. مرحله کاوشی
2. مرحله اسباب بازی
3. مرحله بازی حرکتی و نمایشی
4. مرحله بازی رؤیایی

رشد و تکامل بازي و خلاقیت

رشد و تکامل خلاقیت

1. وقت

2. خلوت و تنهایی

3. ترغیب و تشویق

4. مواد

5. محیط محرک

6. روابط غیر انحصاری والدین _ کودک

7. روشهای پرورش کودک

8. فرصت کسب معلومات

رشد و تکامل بازي و خلاقیت

رشد و تکامل خلاقیت

1. جاندار پنداري

2. بازي

3. دوستان خيالي

4. رؤيائي بيداري

5. دروغهاي مصلحت آميز

6. شوخي سازي

7. داستانگويي

8. مفهوم خودآرمانی

Chapter two

فصل دو از دهم

رشد و تکامل اخلاقي

هدفهاي كلي

1. آشنایی با چگونگی رشد و تکامل اخلاقي
2. آشنایی با اصول اخلاقي

رشد و تکامل اخلاقی

رشد و تکامل اخلاق در انسان

اصطلاح «رفتار اخلاقی» معمولاً به رفتاری اطلاق می‌شود که:

الف. در زندگی اجتماعی از شخص سر می‌زند.

ب. آگاهانه است

پ. ارادی است

رشد و تکامل اخلاقی

ت. با معیارهای مصوب جامعه قابل ارزشیابی است

ث. پیامدهایش قابل پیش‌بینی است

ج. خصایص آن برحسب شرایط زمان و مکان در هر جامعه فرق می‌کنند.

چ. مسئولیت شخصی دارد

رشد و تکامل اخلاقی

در آموختن «اخلاقی شدن» چهار عنصر یا مؤلفه اصلی وجود دارد از این قرار:

1. یادگیری انتظارات گروهی اجتماعی از اعضایش، که معمولاً از آنها با عنوانهای قانون، آداب و رسوم، یا قواعد یا مقررات تعبیر می‌شود.

2. رشد و تکامل وجدان

رشد و تکامل اخلاقی

3. یادگیری تجربه کردن گناه و شرم هنگامی که رفتار فرد با انتظارات گروه نمی‌خورد.
4. داشتن فرصت‌های تعامل اجتماعی و یادگرفتن انتظارات را اعضای گروه.

رشد و تکامل اخلاقی

روشهای آموختن رفتار اخلاقی

1. یادگیری آزمایش و لغزش .

2. آموزش مستقیم.

3. همانند سازی.

رشد و تکامل اخلاقي

الگو و چگونگی رشد اخلاقي

اول. نظریه پیاژه درباره چگونگی رشد اخلاق

1. مرحله اخلاق دگر پیروی یا «**اخلاق فشار**»

2. مرحله خود پیروی یا «**اخلاق تعاون**»

رشد و تکامل اخلاقي

الگو و چگونگی رشد اخلاقي

دوم. نظریه سلمان و نقش‌گیری

1. مرحله صفر (حدود 4 تا 6 سالگی)

2. مرحله اول از حدود 6 تا 8 سالگی

رشد و تکامل اخلاقی

3. مرحله دوم از 8 تا 10 سالگی

4. مرحله سوم از حدود 10 تا 12 سالگی

5. مرحله چهارم که دوران نوجوانی را شامل می‌شود

رشد و تکامل اخلاقی

سوم. نظریه گلبِرج

اول. سطح اخلاقی پیش عرفی یا پیش قراردادی (4 تا 10 سالگی)

1. مرحله جهت‌گیری به سوی تنبیه یا اطاعت

2. مرحله غایت ابزاری و مبادله

دوم. سطح اخلاق عرفی یا قراردادی (از 10 تا 13 سالگی)

3. مرحله هنجارهای اجتماعی

4. مرحله نظام اجتماعی وجدان

رشد و تکامل اخلاقی

- سوم. سطح اخلاقی پیش عرفی یا پیش قراردادی (از 13 سالگی به بعد)
5. حقوق اجتماعی در برابر حقوق فرد.
6. مرحله اصول اخلاقی همگانی
- چهارم. نظریه یادگیری اجتماعی

رشد و تکامل اخلاقي

اصول انضباط

1. قواعد مقررات

2. تنبيه

رشد و تکامل اخلاقی

اصول تنبیه خوب عبارتند از:

- * تنبیه باید با گناه متناسب باشد و بیدرنگ پس از ارتکاب گناه انجام گیرد.
- * تنبیه باید ثابت باشد و کودک بداند که در صورت رعایت نکردن مقررات، آن تنبیه اجتناب ناپذیر است.
- * تنبیه به هر شکل که باشد باید غیر شخصی باشد به طوری که کودک از آن تعبیر و برداشت پستی شخصی نکند.

رشد و تکامل اخلاقی

- * تنبیه باید آن چنان سازنده باشد که کودک را در آینده به رفتار مورد تأیید اجتماعی برانگیزد.
- * تنبیه با استدلال همراه باشد به طوری که کودک آن را بی طرفانه و عادلانه تلقی کند.
- * تنبیه باید به ساخت وجدان بینجامد تا کنترل درونی رفتار را تضمین کند.
- * تنبیه نباید کودک را تحقیر کند و خشم او را برانگیزد.

رشد و تکامل اخلاقي

فنون انضباط

1. فنون انضباطی قدرت طلب.
2. فنون انضباطی آسانگیر. انضباط آسانگیر، در واقع، انضباط نیست و معمولاً کودک را به رفتار مورد تأیید جامعه یا گروه هدایت نمی‌کند.
3. فنون انضباطی دموکراتیک.

رشد و تکامل اخلاقی

عوامل مؤثر در انتخاب فنون انضباطی

- * همانندی با انضباط مورد استفاده والدینها.
- * هماهنگی با فنون مصوب گروه.
- * سن والدینها یا معلمان
- * تربیت و آمادگی برای والدینی و تدریس.

رشد و تکامل اخلاقي

- * جنس اهل انضباط.
- * وضع اجتماعي اقتصادي.
- * مفهوم نقش بزرگسالان.
- * جنس كودك.
- * سن كودك.
- * موقعيت انضباطي.

رشد و تکامل اخلاقي

خطرهای احتمالی رشد اخلاقي را می توان چنین خلاصه کرد:

1. اعتقاد به اینکه انضباط و تنبیه مترادفند.

2. مشکلات یادگیری مفاهیم اخلاقي.

الف. رشد ذهنی کودک

ت. رموز اخلاقي متفاوت

ب. نوع آموزش

ث. تغییر با موقعیت متفاوت

پ. تغییر در ارزشهای اجتماعی

ج. تعارض با فشارهای اجتماعی

رشد و تکامل اخلاقي

3. ناهمسانی در انضباط

4. کاربرد رشوت

5. ناهمخوانی میان مفاهیم اخلاقي و رفتار اخلاقي

الف. گم گشتي

ب. عوامل هیجانی و عاطفی

پ. عوامل انگیزشی

رشد و تکامل اخلاقي

6. خلاف و شیطنت

* دروغگويي

* تقلب

عوامل موثر در شیطنت کودکان را مي توان چنين خلاصه کرد:

* ناتواني در جلب توجه اطرافيان همسالان

* نامساعد بودن جوّ خانه يا مدرسه

رشد و تکامل اخلاقی

* تقویت آگاهانه یا ناآگاهانه شیطننت

* تنبیه بی جا بی موقع یا غیرمنطقی

* ناکامی در تحصیل و فعالیتهای مثبت

* انتظارات غیرمنطقی والدین از کودک

* خستگی

* انتقامجویی

رشد و تکامل اخلاقی

- * رقابت با بعضی از همسالان
- * تقلید از قهرمانان رادیویی و تلویزیونی
- * استفاده نکردن در والدین ها و معلمان از فنون درست انضباط
- * احساس ظلم و تبعیض
- * دائماً کودک را بد و شیطان خواندن
- * پیش دیگران از شیطنت کودک سخن گفتن و او را شیطان معرفی کردن